

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2014 vp

Valtioneuvoston selvitys tulevan komission ohjelmaan vaikuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 30 päivänä huhtikuuta 2014 lähettänyt jatkokirjelmän 1. VNK 25.04.2014 asiassa valtioneuvoston selvitys tulevan komission ohjelmaan vaikuttamisesta (E 34/2014 vp) ulkoasiainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö Jukka Salovaara, lähetystöneuvos Minna Laajava ja erityisasiantuntija Rasmus Hindrén, ulkoasiainministeriö
- yksikön johtaja Helena Partanen ja ylijohtaja Esa Pulkinen, puolustusministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— research fellow Niklas Helwig, Ulkopoliittinen instituutti.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta 2013 (VNS 6/2013 vp) määrittelee lähitulevaisuuden keskeisimmät integraation kehittämishankkeet. Hallituksen avaintavoitteita vuonna 2014 (E 156/2013 vp) ovat 1) tulevan komission ohjelmaan vaikuttaminen ja sääntelyn toimivuuden

edistäminen; 2) talous- ja rahaliiton kehittämisen sekä 3) kilpailukyvyyn, kasvun ja työllisyyden edistäminen. Tulevan komission ohjelman osalta tärkeimmät horisontaaliset ja sektorikohtaiset vaikuttamishankkeet tavoitteineen on kuvattu valiokunnalle tullessa selvityksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että Suomen tulee olla aktiivisesti mukana vaikuttamassa komission — ja uuden korkean edustajan — toi-

mintaohjelmaan. Etukäteisvaikuttaminen on keskeistä, jotta kansalliset intressit voidaan turvata. EU-vaikuttamista tulisi yleisemminkin pyrkiä aikaistamaan nykyisestä. Tuloksellisuuden tehostamiseksi kansalliset resurssit tulisi suunnata keskeisiin asiakysymyksiin ja tavoitteille tulisi hakea aktiivisemmin tukea pääkau-

punktiasolla. Lähestymistavan tulisi olla pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista. EU:n sisäisten ja ulkoisten politiikkojen johdonmukaisuuden tukeminen tehostaa toiminnan vaikuttavuutta ja vahvistaa unionin kansainvälistä asemaa.

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka: Eurooppa-neuvoston joulukuun 2013 kokouksen seuranta (YUTP)

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan käsitteily päämiestasolla antoi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kehittämiseksi uutta dynamiikkaa, jota tulisi ajaa aktiivisesti uuden komission työohjelmaan. Ukrainan tapahtumat korostavat tarvetta yhteisten tavoitteiden ja suorituskykyjen sekä puolustusyhteistyön kehittämiseen. Eurooppa-neuvoston käsitellessä YUTP:tä kesällä 2015 tulisi voida päättää konkreettisista tavoitteista ja hankkeista. Valiokunta pitää tärkeänä, että niin puolustus- kuin ulkoasiainministeri ovat mukana Eurooppa-neuvoston seurannassa, jotta kokonaisvaltainen lähestymistapa varmistetaan.

Valiokunta yhtyy hallituksen kantaan, että seuraavien Suomen kärkihankkeiden komission suhteen tulisi olla: merellisen turvallisuuden strategia, huoltovarmuutta koskevan tietokartan laatiminen, puolustus- ja turvallisuusalan pk-yritysten toimintaedellytysten parantaminen, kriisinhallintarahoituksen kehittäminen, puolustusyhteistyön politiikkakehyksen valmistelu, koulutus- ja materiaalituen kehittäminen ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan vakiinnuttaminen kriisinhallinnassa, kehityspoliittinen johdonmukaisuus sekä komission puolustustiedonannon toimeenpano mukaan lukien puolustus-teollisuuden ja -markkinoiden kytkeminen YUTP:n kehittämiseen.

Yhteistoiminnan varmistaminen seurannassa on välttämätöntä. Valiokunta pitää hyvänä, että EU:n ulkosuhdehallinto (EUH), puolustusvirasto (EDA) ja komissio ovat laatineet kokouksen seurannasta yhteistyössä toimeenpanosuunnitelman. Lisäksi komissio laatii raportin puolustus-teollisuuteen ja -markkinoihin liittyvistä kysymyksistä. Valiokunta korostaa alueellisen yh-

teistyön, kuten NORDEFECO, merkitystä suorituskykyjen kehittämisessä ja pitää EU:n ja Na-ton välisen koordinaation vahvistamista tärkeänä.

Valiokunta pitää hyvänä, että komissio on ottanut aktiivisen roolin. Komission pyrkimys vahvistaa sisämarkkinoita, teollisuutta ja tutkimuksen osa-alueita yhdistettynä komission rahoitusmekanismeihin (rakenne- ja tutkimusrahoitus) tuo uudenlaista dynamiikkaa puolustussektorille. Näin voidaan tukea myös innovaatio- ja kasvupolitiikkaa. Suomella on paljon voitettavaa, kunhan varmistetaan teollisuuden tasavertainen markkinoillepääsy ja kilpailuasema komission puolustusteollisuutta ja -markkinoita koskevan tiedonannon (COM 2013 542 final) toimeenpanossa.

Valiokunta korostaa huoltovarmuuden kasvavaa merkitystä. Kriiseistä selviytymiselle huoltovarmuustoiminta on ratkaisevan tärkeää. Keskeinen rooli sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamisessa on teollisen yhteistyön järjestelyillä. Suorituskykyjen yhteiskäyttö ja jakaminen lisääntyy, mikä edellyttää myös huoltovarmuusjärjestelyjen syventämistä. Valiokunta katsoo, että Suomen tulee olla aktiivisesti mukana kehittämässä käytännön yhteistyöjärjestelyjä komission työohjelmassa.

Valiokunta on tukenut EU:n merellisen turvallisuuden strategian laatimista (UaVL 8/2013 vp) ja pitää sen nopeaa hyväksymistä tärkeänä. Valiokunta pitää tärkeänä EU:n kyberturvallisuusstrategian (JOIN (2013) 1/7.2.2013) toimeenpanoa tulevan komission työohjelmassa.

EU:n kokonaisvaltaista lähestymistapaa koskevien (toukokuussa hyväksytyjen) päätelmien tavoite on EU:n eri instrumenttien tehokas toimeenpano. Valiokunta on korostanut kokonaisvaltaisen lähestymistavan tärkeyttä ja katsoo, että Suomen tulee toimia aktiivisesti päätelmien toimeenpanemiseksi.

Euroopan naapuruuspolitiikka (ENP)

Valiokunnan näkemyksen mukaan naapuruuspolitiikan tulee olla EU:n ulkopolitiikan prioriteetti tulevana vuosina. Valiokunta painottaa vah-

vempaa johtajuutta sekä työnjaon selkiyttämistä komission ja korkean edustajan välillä. Valiokunta katsoo, että Suomen vaikuttamissuunnitelmassa olisi itäisen kumppanuuden rinnalla tulut esittää tavoitteet eteläisen naapuruston osalta. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että naapuruuspolitiikkaa tehdään neuvoston johdolla, ja toiminta ei saa jäädä vain komission teknokraattiseksi hankkeiden hoitamiseksi. EU:n tulee jatkaa itäisen kumppanuuden vahvistamista määrätietoisesti EU:n arvoja ja tavoitteita korostaen. EU:n tulee jatkossakin korostaa jokaisen maan itsenäistä oikeutta valita yhteistyökumppaninsa. Valiokunta korostaa yhteistyön ja säännöllisen vuoropuhelun merkitystä Venäjän kanssa myös itäisen kumppanuuden kysymyksissä.

Euroopan unionin vuonna 2004 aloitetun naapuruuspolitiikan (ENP) peruslähtökohdat ovat edelleen ajankohtaiset: vakaus, vauraus ja yhteiset arvot. ENP:tä on uudistettu oikeansuuntaisesti: mm. ehdollisuus ja kumppanimaiden sitoutuminen uudistuksiin otetaan nyt paremmin huomioon. On tärkeää, että komissio lähtee uudistamaan ENP:tä ottaen huomioon naapuruston kehityksen dynaamisuuden. On tärkeää tunnistaa kumppanimaiden eriytyvä kehitys, ja tulevaisuudessa tarvitaan enemmän joustavuutta ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, että Weimarin ulkoministereiden 1.4.2014 antamassa lausumassa on useita elementtejä EU:n naapuruuspolitiikan kehittämiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä kiinnittää riittävää huomiota Itämeren alueen strategian toimeenpanoon ja Pohjoiseen ulottuvuuteen, jota ei mainita käsittelyssä olevassa selvityksessä. Itämeren alueen kehittäminen ja Arktinen alue vaativat myös alueiden valtioiden yhteistä toimintaa, ml. kysymysten saaminen vahvemmin EU:n prioriteetteihin. Arktisen alueen merkityksen kasvaessa tiiviimpi yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa korostuu. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näemykseen, että on tärkeää vakuuttaa komissio EU:n arktisen politiikan tarpeellisuudesta.

Venäjän ja EU:n suhteet ovat murrosvaiheessa Ukrainan kriisin vuoksi. Yhteistyön varmistaminen vaatii komissiolta syvällistä arviota, jotta

voidaan kehittää sekä lyhyen aikavälin että pitkän tähtäimen kokonaisvaltainen strategia muutuneeseen tilanteeseen.

Kauppapolitiikka

Ulkoasiainvaliokunta pitää valioneuvoston selvityksen selvänä puutteena kauppapolitiikan puuttumista vaikuttamistavoitteista. Valiokunta korostaa kauppapolitiikan merkitystä EU:n toiminnassa. Talous on yhä merkittävämpi tekijä myös turvallisuuspolitiikassa. Dohan neuvottelujen pitkittyessä uuden komission tulee ajaa aktiivisesti WTO:ta täydentävien, erityisesti kahdenvälisen ja alueellisten sopimusten, aikaansaamista unionin jäsenmaiden kauppapoliittisten tavoitteiden turvaamiseksi. EU:lla on meillä useita merkittäviä sopimusneuvotteluita: mm. EU:n ja Yhdysvaltojen kauppa- ja investointikumppanuussopimus (TTIP), Kanadan vapaakauppasopimus (CETA), Mercosur-alueen vapaakauppasopimus, taloudelliset kumppanuussopimukset AKT-maiden kanssa (EPA) sekä Japanin ja eräiden ASEAN-maiden vapaa-kauppasopimukset. Komission tulisi seurata aktiivisesti globaalien arvoketjujen huomioimista kauppapolitiikassa sekä Venäjän WTO-jäsenyyden toteutumista ja siinä ilmenneitä ongelmia.

Valiokunta keskittyy tässä yhteydessä merkittävimpään eli TTIP:iin aiemman kantansa pohjalta (UaVL 1/2014 vp). Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että EU:n ja Yhdysvaltojen välinen taloudellisen kumppanuuden kehittäminen on osa turvallisuutemme vahvistamista. Sopimus voi olla merkittävä globaalien normien asettamisessa, ja on tärkeää, että uusi komissio nimittämisensä jälkeen ryhtyy ripeästi neuvottelujen eteenpäin viemiseen.

Valiokunta on korostanut, että globaalit muu-
tostekijät edellyttävät Suomelta yhä tiiviimpää kansainvälistä yhteistyötä ja verkottumista. Ulkoasiainvaliokunta toistaa kantansa (UaVL 1/2013 vp), että syventyvällä talouskumppanuudella voidaan arvioida olevan vaikutuksia transatlanttisen strategisen kumppanuuden merkitykseen globaaleissa valtasuhteissa.

Arvioiden mukaan EU:n ja Yhdysvaltojen laaja-alaisella sopimuksella olisi myönteistä vaikutusta globaalitalouteen. Talouskasvu sekä kaupan ja investointien lisääntyminen luovat uusia kasvun edellytyksiä myös kehitysmaissa. Tällaisen kehityksen tukeminen on Suomen ulkopoliittisen linjan mukaista. Taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden haasteet ovat kuitenkin merkittäviä ja edellyttävät kestäväen taloudellisen kehityksen huomioon ottamista. Valiokunta kiinnittää huomiota johdonmukaisuuden lisäämiseen EU:n kauppapolitiikassa uuden komission toiminnassa, muun muassa taloudellisten kumppanuussopimusneuvottelujen (EPA) yhteydessä.

Ulkopolitiikan tehostaminen: korkean edustajan, komission ja ulkosuhdehallinnon yhteistyö

Euroopan parlamentin vaalien jälkeen avautuu mahdollisuus EU:n ulkoisen toiminnan tehostamiseen ja terävöittämiseen niin substanssin kuin instituutioidenkin osalta. Suomen tulee jatkaa aktiivista toimintaa tämän suhteen.

Ulkoasiainvaliokunta toistaa kantansa (UaVM 3/2012 vp), että johdonmukaisuus EU:n ulkopoliitiikan ja komission hoitamien politiikkalohkojen välillä on tärkeää vaikuttavuuden varmistamiseksi. Valiokunta ei pidä hyväksyttävänä, että institutionaaliset reviiriristiriidat ja epäselvät työnjaot estävät EU-instituutioiden ja resurssien täysimääräisen hyödyntämisen unionin ja jäsenmaiden hyväksi. Useat unionin sisäiset politiikat, esimerkiksi energiaturvallisuus, ovat samalla osa turvallisuuspolitiikkaa. EU:n talous-, raha- ja ilmastopolitiikalla on merkittävää globaalia vaikutusta. Valiokunta kiirehtii sisäisen ja ulkoisen toiminnan nykyistä tiiviimpää koordinaatiota unionin painoarvon ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Unionin johtorakenteen moninapaisuus edellyttää selkeää strategista valmistelu- ja päätöksentekojärjestelmää, mutta kokonaisvastuu ulkosuhteista puuttuu edelleen (UaVM 2/2012 vp). Korkean edustajan tehtävät ulkosuhdehallinnon päällikkönä ja komission varapuheenjohtajana muodostavat kokonaisuuden, joka tulisi toimeenpanna Lissabonin sopimuksen tavoitteiden hengessä. Valiokunta tukeekin mm. toimivia sijaissäilytystyöjärjestelyjä ja tehtävien delegointia.

Ulkosuhteissa toimivaltaisia komissaareja ovat laajentumiskomissaarin lisäksi mm. kaupakomissaari, kehityskomissaari ja humanitaaristen asioiden komissaari. Määrärahat ovat pääosin komissiolla, mikä edellyttää tiivistä koordinaatiota ulkosuhdehallinnon kanssa. Kehityspoliitiikan osalta toimintaan vaikuttaa myös se, että rahoitus tulee useasta lähteestä (keskeisimmät kehitysyhteistyön rahoitusvälineet ovat Euroopan kehitysrahasto ja kehitysyhteistyöväline, joita koskevat osittain eri menettelyt). Globaali vaikutusvalta edellyttää johdonmukaista toimintaa, jossa hyödynnetään myös EU:n sisäisiä politiikkalohkoja. Valiokunta pitää perusteltuna ehdotusta antaa korkealle edustajalle komission varapuheenjohtajana koordinoiva rooli ulkosuhteista vastaavien komissaarien työskentelyssä.

Tulevilla henkilönimityksillä on olennainen merkitys YUTP:n kehittämiseen ja siihen, mihin suuntaan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista strategiaa viedään. Suomen kannalta on tärkeää vaikuttaa niin nimityksiin kuin myös siihen, että ulkopoliittiset sekä turvallisuus- ja puolustuskysymykset ovat keskeisesti tulevan komission agendalla.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin lisäyksin ja huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Timo Soini /ps	Katri Komi /kesk
vpj.	Pertti Salolainen /kok	Maria Lohela /ps
jäs.	Jouni Backman /sd	Aila Paloniemi /kesk
	Jörn Donner /r	Anni Sinnemäki /vihr
	Ilkka Kanerva /kok	Ben Zyskowicz /kok
	Ilkka Kantola /sd	vjäs. Jussi Niinistö /ps
	Saara Karhu /sd	Seppo Kääriäinen /kesk.
	Mari Kiviniemi /kesk	

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi
valiokuntaneuvos Tuula Svinhufvud.